

ΕΙΡΗΝΗ ΝΙΚΟΛΑΚΗ-ΚΑΛΑΜΑΡΗ

Η επιστροφή

Μυθιστόρημα

ΚΕΔΡΟΣ

Ειρήνη Νικολάκη-Καλαμάρη: *Η επιστροφή*

ISBN 978-960-04-5000-2

Υπεύθυνη Τμήματος Επιμέλειας-Διόρθωσης: Μαρία Σπανάκη

Επιμέλεια-Διόρθωση: Στέλλα Τσάλα

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Νικολέττα Δουλάμη

© *Ειρήνη Νικολάκη-Καλαμάρη, 2019*

© *Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 2019*

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.

Γ. Γενναδίου 3

Αθήνα 106 78

τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655

www.kedros.gr • www.facebook.com/kedros.gr

e-mail: books@kedros.gr

Στον Μανουήλ

Στον Βαγγέλη

Το φως του καλοκαιριού, εκτυφλωτικό, μ' έκανε να σφίξω δυνατά τα βλέφαρα. Μια δέσμη από φλογερές ηλιαχτίδες έπεφτε πάνω στο κόκκινο σημειωματάριο του παππού που είχα στα χέρια μου, δεμένο με χρυσή κορδελίτσα. Μόλις που πρόλαβα να ψιθυρίσω το όνομα «Νικήτας» που ήταν γραμμένο στο εξώφυλλο και σ' εκείνα τα λίγα δευτερόλεπτα κατάλαβα. Δεν μου έμενε καμία αμφιβολία, ήταν οι λέξεις! Μυριάδες λέξεις μ' έκαναν όλα αυτά τα χρόνια να σχηματίζω εικόνες που για λίγο παρέμεναν ολόφωτες, διαυγέστατες, αληθινές. Καιρό πολύ τις ζύμωνα μες στο μυαλό μου με τα ίδια αυθεντικά υλικά, πλάθοντάς τες αργά αργά, χωρίς να το έχω συνειδητοποιήσει. Με βλέμμα μαγεμένο έβλεπα τις εικόνες να ξεσκεπάζονται εμπρός μου, θαμμένες κάτω από μια ομίχλη μουντή και εύθραυστη, σχεδόν χαμένες, σαν να μην υπήρξαν ποτέ.

Πριν λίγο είχα ανέβει την ξύλινη στριφογυριστή σκάλα που οδηγούσε στη σοφίτα. Εκεί, μέσα σ' ένα μπαούλο, είχα βρει το κόκκινο σημειωματάριο του παππού. Έμεινα κάμποση ώρα ακίνητος, κι ύστερα, χωρίς να βιάζομαι, κατέβηκα στο δωμάτιο.

Στ' αυτιά μου αντηχούσαν τώρα κουβέντες πολυκαιρισμένες, ψίθυροι και κραυγές έντονες. Αναπολούσα καταστάσεις κι αισθανόμουν, θαρρείς, την οξύτητα απ' τη μυρωδιά καπνού, καμένης γης και σκόνης, θάλασσας και λουλουδιών, ευωδιές μιας σημαδεμένης εποχής που πότε κρυβόταν στη σκιά και πότε πρόβαινε στο φως, ρευστή σαν φλόγα κεριού που κινδυνεύει να σβήσει.

Πόλεμος, ξεριζωμός, μετανάστευση, ο θάνατος κάτι συνηθισμένο, η ζωή ένα βαθύ χαντάκι, υγρό και γυαλιστερό, στο παραμικρό γλίστρημα έπεφτες μέσα. «Μια ζωή σαν ψέμα», μονολόγησα, κι η φράση αυτή μου φάνηκε τόσο κοινότοπη. Τα μάτια μου, ακίνητα, πλημμύρισαν από μορφές, πρόσωπα με διάφορες εκφράσεις, ήχοι έφτασαν στ' αυτιά μου, φωνές, κομμένες φράσεις, ουρλιαχτά, γέλια και κλάματα χαράς και πόνου, που διακόπτονταν απότομα από γέλια παιδικά. Αυτά και άλλα, που δραπέτευαν πριν προφτάσει να τα συγκρατήσει η μνήμη, γίνονταν στον νου μου στέρη μάζα, συμπυκνωμένη, που μεριές μεριές λαμπύριζε με χρώματα εκπληκτικά.

Το σούρουπο είχε πέσει χωρίς καλά καλά να το αντιληφθώ και μόνο μια λεπτή αχτίδα φώτιζε το δωμάτιο μ' ένα παράξενο φως. Κοίταξα γύρω μου τον γνώριμο χώρο, είδα τη χαμηλή ντουλάπα, χτυπημένη από τη σφαίρα που υπήρχε ακόμη καρφωμένη στο ξύλο, και πάνω στο γραφείο το ρολόι με τη χρυσή καδένα και το καντράν από σμάλτο, με την αφιέρωση του παππού, «*στον φίλιτο εγγονό μου Μανουήλ*», σημάδια αδιαψευστα του παρελθόντος. Λες και κρατούσα μια αρμαθιά κλειδιά άρχισα να ξεκλειδώνω τις πόρτες του παρελθόντος με το δέος εκείνου που αδιάκριτα εισχωρεί στα άδυτα των αδύτων. Όμως έπρεπε να βιαστώ. Η σκέψη μου, σαν ρούχο λεπτό, τεντωμένο, κινδύνευε να ζαρώσει, να χαθούν οι εικόνες, οι ήχοι, να δημιουργηθούν τεράστια κενά που θα ήταν αδύνατον να τα γεμίσω, χάνοντας τα ίχνη που θα με καθοδηγούσαν.

Το επόμενο διάστημα θα γέμιζα δεκάδες φύλλα χαρτί γράφοντας άλλοτε βιαστικά και άλλοτε αργά, μέρες και νύχτες θολές και ζεστές, που θα διαδέχονταν άλλες γαλήνιες και διαυγείς. Θα κατέθετα σπαράγματα ζωής και ιστορίας χωρίς να έχω συναίσθηση του χρόνου, γνωρίζοντας πως όλα όσα έγραφα ανάγονταν σ' ένα παρελθόν πολύ μακρινό, που έμοιαζε να 'χει γεννηθεί στο βάθος του ονείρου. Θα έγραφα μέχρις ότου η ζωή που οι άνθρωποι μου

είχαν τόσο αναζητήσει θα εμφανιζόταν, θα ήταν επιτέλους υπαρκτή μέσα από την αιωνιότητα του λόγου. Αυτό ήταν για μένα η υπέρτατη αλήθεια.

Πριν ξεκινήσω έριξα μια τελευταία ματιά στις φωτογραφίες, τρυπωμένες ανάμεσα στις σελίδες του σημειωματάριου. Σε μια απ' αυτές δυο εντυπωσιακά ωραίοι άντρες, νέοι ακόμα, ντυμένοι με ρούχα στρατιωτικά, κοιτάζουν σοβαροί τον φωτογραφικό φακό. Το βλέμμα μου ξεγλιστράει, παγιδεύεται στο πανέμορφο πορτρέτο μιας γυναίκας που σφύζει από ζωντάνια και νεότητα. Το βαθύ ντεκολτέ του παλιομοδίτικου φουστανιού αναδεικνύει έναν ωραίο λαιμό κι ένα στήθος σαν από μάρμαρο. Είναι σκυμμένη λίγο μπροστά, με τα χέρια στηριγμένα στη ράχη μιας καρέκλας. Το ένα της πέλμα ακουμπάει ελαφρά στο πάτωμα κι εκείνη χαμογελά με μια αυταρέσκεια, έχοντας επίγνωση της ομορφιάς της. Τα γράμματα, στο κάτω μέρος, ευδιάκριτα: «*Αννέτα*».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Έφεγγε ακόμα όταν η Κατερνώ απομακρύνθηκε με βήμα αργό από τ' ακρογιάλι. Το 'χε συνήθειο σαν τέλειωνε από το διάλεγμα της σταφίδας να περιδιαβαίνει στην ακροθαλασσιά. Άφηνε τη ματιά της να ξεκουράζεται στον γαλανό ορίζοντα, να χάνεται. Η θάλασσα, λεύτερη και πλατιά, τη μάγευε, τη θεωρούσε σύμβολο μεγαλοσύνης, τη μάγευαν τα θαλασσοπούλια τα κατάσπρα, που γητεύανε τον νου της και ξυπνούσαν τα κοιμισμένα πάθη της καρδιάς της.

Αναστέναξε και κοίταξε τριγύρω τα χρώματα του δειλινού. Γκρι και μαβί, πράσινο και μπλε έτρεφαν τα όνειρά της και ταξίδευε βάζοντας τα μεταξένια φύκια λάβαρο στην πρύμνη του φανταστικού караβιού της. Μερικές φορές κρυφά, σ' απόμερα σημεία της παραλίας, για να μην τη βλέπουν ξένα μάτια και την περάσουν για ξωτικό, ξάπλωνε στην αμμουδιά, σκέπαζε ως τις φτέρνες τα πόδια της με το μακρύ φουστάνι, πετούσε το άσπρο φακίολι κι άφηνε λυτά τα ξανθά της μαλλιά να χύνονται στους ώμους της. Ριγούσε το κορμί της κι ένιωθε μέχρι και τα χείλια της νοτιομένα απ' την αρμύρα του γιαλού. Ύστερα από ώρα σηκωνόταν, τίναζε τους μικροσκοπικούς κόκκους της άμμου από τα ρούχα της, έκρυβε τα μαλλιά της κάτω απ' το μαντίλι και κινούσε για το σπίτι.

Τις νύχτες με πανσέλιγνο, σαν έπαιρνε ο ύπνος τους δικούς της, άνοιγε το παράθυρο της κάμερας, θαρρώντας πως η σελήνη έλυνε

τα μάγια του κόσμου, μοίραζε ευχές και πλάνευε τις Μοίρες για το δικό της χατίρι. Ποτέ δεν περνούσε απ' τον νου της, κι ούτε υπήρχε λόγος, πως ήταν ποτέ δυνατόν να μετατραπούν τα όνειρά της σε χαλίκια που θα τα τραβούσε ο βυθός στ' απύθμενα βάθη του. Μα κι αν παραδόξως τύχαινε να το σκεφτεί, ήταν σίγουρη πως υπήρχε ο ψαράς που για χάρη της θα τα 'βγαζε στον αφρό ολόδια μαργαριτάρια. Ο ψαράς, ή, πιο σωστά, ο καϊκτός, που πλήθαινε επικίνδυνα τα όνειρα και τους καημούς της και δεν είχαν μήτε αρχή μήτε τέλος, ήταν ο Στρατής, ο συχωριανός της, με το μεστωμένο απ' την αρμύρα κορμί και τα ονειροπόλα μάτια, που τη γλυκοκοίταζε κρυφά, αν και όχι τόσο κρυφά ώστε να μην το αντιλαμβάνεται, κι απλωνόταν μέσα της η πεθυμιά και τη συντάραζε ολάκερη.

Κατά σύμπτωση, όπως θα 'λεγαν οι γραμματιζούμενοι, άρχισε τούτος ο σεβντάς ο δικός της και του Στρατή. Η σύμπτωση, συλλογίστηκε, είναι μια λέξη που προσπαθεί να εξηγήσει το ανεξήγητο, το τυχαίο δηλαδή, μόνο που εκείνη το ερμήνευε αλλιώς. Ήταν αυτό που έπρεπε να συμβεί και συνέβαινε μακάρι να χαλούσε ο κόσμος. Το θυμάται ακόμα σαν όνειρο. Κοριτσάκι μια σταλιά ήταν όταν η μάνα της κοιλοπονούσε για να φέρει στον κόσμο τη μικρή της αδελφή κι όλοι ασχολούνταν με την επερχόμενη γέννα. Κανένας δεν είχε τον νου του σ' εκείνη. Βρήκε την ευκαιρία, μπορεί να το 'κανε κι επίτηδες, ξεπόρτισε, τράβηξε κατά τον γιαλό να ρίξει βοτσαλάκια στη θάλασσα όσο γινόταν πιο μακριά, να τα βλέπει να κάνουν κύκλους. Κατάμηση όπως ήταν έκανε και το τόλμημα να μπει σε μια από τις βάρκες που βρίσκονταν στον γιαλό, δήθεν για να ταξιδέψει, και διάλεξε την πιο όμορφη.

Κάποια στιγμή φαίνεται πως βαρέθηκε και την πήρε ο ύπνος κουλουριασμένη πάνω στα δίχτυα. Η βάρκα ήταν του πατέρα του Στρατή, που έφτασε μαζί μ' εκείνον και ξεκίνησαν για ψάρεμα. Μικρό παιδί ο Στρατής, αλλά μπασμένος στη δουλειά, βοηθούσε τον πατέρα του.

Καταμεσής της θάλασσας βλέπει την Κατερνώ, τόσο da πραγματάκι, να κοιμάται του καλού καιρού πάνω στο παραγάδι κι η πρώτη του σκέψη είναι να τη ρίξει στη θάλασσα.

«Ω, τι 'ναι τούτο το πράμα!» φωνάζει κι η Κατερνώ πετάγεται πάνω κατατρομαγμένη. «Στάσου να σε πιάσω», λέει μισοαστεία μισοσοβαρά, κι εκείνη, σαστισμένη από τον ύπνο, τρέχει, δίνει ένα σάλτο και πέφτει στη θάλασσα.

Πέφτει κι ο Στρατής ξοπίσω της να τη σώσει. Λίγο ακόμα και θα πνιγόταν η Κατερνώ στα βαθιά νερά, μα ο Στρατής, κολυμβητής από τα γεννοφάσκια του, με δυο τρεις απλωτές πρόλαβε και την έπιασε, την ανέβασε σώα στη βάρκα. Από τότε τη θεωρούσε προστατευόμενη του.

Πέρασαν τα χρόνια, μεγάλωσαν κι οι δυο, έγινε άντρας ο Στρατής, κοπέλα σαν το κρύο νερό η Κατερνώ, κι εκείνος δεν είχε μάτια να γυρίσει να κοιτάξει άλλη. Δεν έχανε ευκαιρία να της φανερώνει την προστασία του, τη λαχτάρα του. Περνούσε από τον μαχαλά της στο χωριό τους – την Αγία Παρασκευή στ' Αλάτσατα, ένα χωριουδάκι γαντζωμένο στη χερσόνησο της Ερυθραίας – μ' ένα λουλούδι στ' αυτί και με το πανέρι στο κεφάλι φίσκα στα ψάρια. Χασομερούσε λιγάκι να δει τη μάνα της να φεύγει κι ύστερα πλησίαζε με πετραδάκια στο παραθύρι να της δώσει σήμα να κατέβει απ' τ' ανώγι ν' αγοράσει ψάρια. Ήταν η μεγάλη κόρη της οικογένειας και είχε αναλάβει ευθύνες σπιτικού. Άγγιζε το χέρι της «τυχαία» καθώς της έδινε την αρμαθιά τα λυθρίνια και τα μπαρμπούνια κι η καρδιά του σπαρταρούσε πιο πολύ απ' τα ψάρια.

Μα κι εκείνη ποιος λογάται ότι πήγαινε πίσω. Κόβονταν τα γόνατά της κι έτρεμε απ' την ταραχή τόσο, που κινδύνευε να της πέσει η αρμαθιά απ' τα χέρια. Έχανε τα λόγια της, βιαζόταν κίολα, μην τους πάρει κανένα μάτι, φοβόταν μην ακούσει κανείς τα γλυκόλογα που της ψιθύριζε και την επόμενη συνάντηση που της όριζε, να φροντίσει να 'ναι μοναχή, αν όχι, να του στείλει μαντάτο με τη φιλενάδα της, που τύχαινε να 'ναι γειτόνισσά του και γνώ-

ριζε τα καθέκαστα. Τον αποχαιρετούσε χαμογελαστή κι έλαμπαν τα γαλαζοπράσινα μάτια της.

Μια φορά κινδύνεψε να προδοθεί. Γύρισε η μάνα της ξάφνου πίσω. Είχε ξεχάσει να πάρει τον μποξά της τον πολιτικό και τη βρήκε να στέκεται ακόμη στην πόρτα παραλογισμένη.

«Μη σου 'πεσε ο κλήρος και δεν το 'μαθα; Τι 'ναι τούτα τα χαμόγελα;» τη ρώτησε αυστηρά κι έσμιξε τα φρύδια.

«Όχι, όχι», της απάντησε αμήχανα, θαρρείς κι είχε ξυπνήσει από όνειρο.

Χαμήλωσε τα μάτια να κρύψει τη λαμπεράδα τους.

«Παραλόγιασα, θαρρώ», μουρμούρισε.

Ευτυχώς ήταν βιαστική η μητέρα της και δεν δόθηκε συνέχεια. Παρόλο που δεν τη σκιαζόταν όσο τον πατέρα της. Δουλευτής καλός της σταφίδας και του σύκου, ο Ευάγγελος Αγαπηνός κουμαντάριζε άριστα το έχει της φαμελιάς του. Τίποτα δεν τους έλειπε, τα 'χαν όλα μπερκέτι. Τον χειμώνα έβλεπες στην αποθήκη τους πάνω στα σανίδια αραδιασμένους με τάξη τους καρπούς της πλούσιας γης: αμύγδαλα, καρύδια, κρεμμύδια, βάζα με μαρμελάδες από λογής λογής φρούτα, αγλάδια, μήλα και ροδάκινα, με τις ετικέτες επάνω, τσουβάλια πατάτες, πίθους γεμάτους λάδι... Τα σταφύλια κρεμασμένα κάτω από τη σκεπή για να μικρύνουν, να ζαρώσουν, να γίνουν σταφίδα. Στις μεγάλες σοδειές, πριν γίνει ο τρύγος, ετοίμαζαν τ' αλώνια. Άπλωναν τον καρπό, τον σκέπαζαν τη νύχτα με πανιά, το πρωί τον ξεσκέπαζαν να γυριστεί πάλι και πάλι, να τριφτούν τα τσαμπιά, να ξεχωρίζουν τα κοτσάνια και τα κότσαλα, να σαρωθεί ο καρπός, να μπει με το φυτάρι η ξερή σταφίδα στα τσουβάλια. Δούλευε όλη η οικογένεια. Με περηφάνια την εμπορευόταν ο κύρης τους κι είχαν να το λένε όλοι οι συχωριανοί.

Μ' όλες αυτές τις σκέψεις όπου βολόδερνε ο νους της της φάνηκε πως έγινε το βήμα της αργό και βιάστηκε. Γιατί καλός ήταν ο γονιός της, αλλά σε κάτι τέτοια δεν σήκωνε κουβέντα, μήτε χω-

ρατά. Όταν αγρίευε, η μάνα έχανε τη λαλιά της. Το 'χε δει η ίδια με τα μάτια της και είχε βάλει γνώση. Από τότε έτρεμε το φυλλοκάρδι της. Είχε πάει η αδελφή της με τη θεία της στη Σμύρνη ν' αγοράσει παπούτσια, και στον γυρισμό, καλοκαίρι ήταν, ντάλα μεσημέρι, πύρωνε ο ήλιος την πέτρα, ζεστάθηκε, έβγαλε τις κάλτσες της κι έφτασε στο χωριό ξεκάλτσωτη. Πώς έγινε και το 'μαθε ο πατέρας κανένας δεν ήξερε. Την είδε ο ίδιος, του το πρόφτασαν; Άγνωστο. Την έπιασε απ' τα μαλλιά και τη σβούρισε με τέτοιο θυμό, που του 'μειναν οι μισές τρίχες στα χέρια. Χλόμιασε η μάνα τους και για πρώτη φορά μίλησε.

«Θα της τα ξεριζώσεις, χριστιανέ μου! Σταμάτα! Κορίτσι πράμα!» έσκουζε.

Την αγριοκοίταξε.

«Σους εσύ!» της είπε μέσα απ' τα δόντια, αγριεμένος, επειδή φοβόταν το ρεζίλικι. «Να την αφήνω να βγάλει και το μπολκάκι της;»

Δεν ήταν κακός ο κύρης της, το 'ξερε. Αλλά, να, την τρυφεράδα του δεν τη γνώριζαν. Μονοκόμματος άνθρωπος. Και στη γυναίκα του έτσι φερόταν. Καμιά φορά μόνο όταν τη θωρούσε ξεκαμωμένη από τις ατέλειωτες εργασίες την κοίταζε με στοργή και τρυφεράδα. «Απόκαμες, καημένη Πελαγία. Κάτσε λιγάκι να ξεκουραστείς». Αυτός ήταν ο γλυκός του λόγος. Και μια άλλη φορά, ήταν πολύ μικρή κι ίσα που το θυμόταν, όταν η μάνα είχε αρρωστήσει βαριά από πούντα, καθώς έλεγαν, καβάλησε ατός του το μουλάρι και πήγε στη Σμύρνη να φέρει γιατρό να τη γιατρέψει. Από τότε έμεινε στη μάνα ένας βήχας που δεν της απόλειπε χειμώνα καλοκαίρι. Ας είναι... Πάντως εκείνη λάβαινε τα μέτρα της σχετικά με τον Στρατή κι έκανε υπομονή να 'ρθουν όλα στην ώρα τους.

Δεν μπορούσε να ξέρει πως το ίδιο αυτό σούρουπο που σεργιάνιζε στ' ακροθαλάσσι κι έκανε αυτές τις σκέψεις είχε συμβεί το ποθούμενο της καρδιάς της. Ο Στρατής, θεωρώντας πως είχε

φτάσει η ώρα του για παντρεία, είχε στείλει προξενιό για λόγου της. Δεν άντεχε άλλο να περιμένει. Είχε χτίσει σπίτι δικό του στ' Αλάτσατα, αγνάτια στη θάλασσα, απαραίτητο προικιό για το παλικάρι που ήθελε να παντρευτεί. Έβγαζε και καλό μεροκάματο τώρα που είχε αποκτήσει τράτα δική του.

Η Κατερνώ μπήκε στο σπίτι λιγάκι μαζεμένη, έτοιμη να δικαιολογηθεί για την άργητα αν έλεγε κουβέντα ο πατέρας της. Ετοιμαζόταν να βγάλει τα παπούτσια της να τα τινάξει έξω στον αυλόγυρο, που είχαν πάρει μέσα άμμο, όταν άκουσε την καλή είδηση και από τη χαρά της παραλίγο να πετάξει στον αέρα το φακιόλι, που το βαστούσε ακόμη στο χέρι. Όμως για καλό και για κακό κρατήθηκε και δεν φανερώθηκε.

«Ο Στρατής ο Γιαννίδης έστειλε προξενιό με τον πατέρα του τον Αναστάση. Είναι άξιο παλικάρι και προκομμένο. Έχει δικό του καϊκι, όμορφο. Είναι άνθρωποι μερακλήδες. Μπόδιο για την παντρεία δεν βρήκα κανένα και σ' αρραβώνιασα».

Η δική της γνώμη περίσσευε. Πώς κρατήθηκε και δεν χοροπήδησε και δεν ξεφώνισε μήτε εκείνη γνώριζε. Από σεβασμό και ταραχή είχε τα μάτια καρφωμένα στο πάτωμα. Τα μάγουλά της αναψοκοκκίνισαν.

«Εγώ, πατέρα...», ψέλλισε κι ύστερα σώπασε.

Από τη συγκίνηση της ήρθαν δάκρυα.

«Τι; Μη δε σ' αρέσει ο Στρατής;» τη ρώτησε περιπαιχτικά, γιατί κατάλαβε από πού προερχόταν η ταραχή της.

«Αφού αρέσει ελόγου σου, πατέρα...», είπε σταθερά, ικανοποιημένη από το φέρεσιμό της. «Όλα είναι καλά», συμπλήρωσε κι ένα πλατύ χαμόγελο φώτισε το πρόσωπό της.

Χαμογέλασε ο κύρης της.

«Ε, Κατερνώ! Όπου κρύβεται ολάκερος φαίνεται. Παναπεί καλά έκαμα και έδωκα τον λόγο μου».

Από δίπλα γελούσε η μάνα της και τον έκανε κι εκείνον να γελάσει τρανταχτά.

«Με την ευχή μας τ' αρραβωνιάσματα», έσωσε τον λόγο της κι η μάνα. «Νοικοκυραίοι άνθρωποι είναι, με κουμάντο δικό τους. Το παλικάρι έχτισε και σπίτι δικό του. Έχει το προικιό του έτοιμο».

Έτσι λοιπόν, ήρεμα και κεφάτα, πέρασε ο Στρατής δαχτυλίδι στην Κατερνώ κι άρχισαν να ετοιμάζονται τα προικιά της για να νά μπει το στεφάνι. Λόγος για άργητα δεν υπήρχε κανένas.

Δεκαπέντε Αυγούστου, ανήμερα της Παναγιάς, έγιναν τα στεφανώματα. Ξανθιά, αρχοντική η Κατερνώ με το άσπρο ατλαζένιο της νυφικό και τις δυο σειρές πολίτικα φλουριά να στολίζουν τον λαιμό και το μπούστο της, θα τη ζήλευαν κι οι μεγαλοκυράδες. Πλάι της ο Στρατής με φράγκικη φορεσιά, λεβεντονιός όμορφος και σοβαρός, ποια κοπελιά να τον έβλεπε και να μην ήθελε να ναι στη θέση της.

«Τι περίεργο πράγμα η σκέψη του ανθρώπου», αναρωτήθηκε. Την ώρα που ο παπάς έπιασε το ποτήρι με το κρασί και το 'φερε ως τα χείλη της για να πει, ο νους της πήγε στην αλλόκοτη όρνιθα που είχε δει την προηγούμενη μέρα. Τη στιγμή εκείνη απόρησε με τη σκέψη της, το εξήγησε όμως αργότερα. Έτσι όπως υψώθηκε το χέρι του παπά το φαρδύ μανίκι του ράσου τής θύμισε τη φτερούγα του πουλερικού.

Είχε πάει να πάρει τ' αυγά από το κοτέτσι κι αντί για τη φωλιά τα βρήκε στην αναποδογυρισμένη παγκέτα της αυλής, όπου από τον αέρα είχαν μαζευτεί κάμποσα καφετιά φύλλα και σκουπίδια κι είχαν παραπλανήσει τις όρνιθες. Μάζεψε τ' αυγά, τα 'βαλε στην ποδιά της και κίνησε να φύγει, όταν γύρισε και κοίταξε την παρδαλή όρνιθα που κακάριζε δυνατά. Η μια της φτερούγα ήταν σηκωμένη όρθια κι η άλλη κολλημένη στα πλευρά της, έτσι που έμοιαζε αόρατη.

Αυτό το πουλερικό ήταν μονόφθαλμο, είχε ένα μόνο μάτι. Το άλλο το είχε χάσει από τσιμπήματα κι ήταν χυμένο μες στα ξερά αίματα. Την κοιτούσε με το μοναδικό του μάτι, που έμοιαζε γυάλινο, τόσο επίμονα, σχεδόν εχθρικά, παράξενα ανθρώπινα, που η

Κατερνώ έκανε τον σταυρό της. Έσφιξε κι άλλο την ποδιά της κι έφυγε τρεχάτη ανατριχιάζοντας.

Ανοιγόκλεισε τα μάτια της τώρα κι η εικόνα χάθηκε από μπροστά της. Συγκεντρώθηκε ξανά στο μυστήριο. Της ήρθε βέβαια πάλι να σταυροκοπηθεί, αλλά τη στιγμή τούτη ήταν άπρεπο και κρατήθηκε. Συγκεντρώθηκε στα λόγια του ιερέα.

Καλεσμένο όλο το χωριό στο γλέντι του γάμου με το γαμήλιο τραπέζι, αρνί με πιλάφι, ψάρια και καλαμάρια τηγανητά, τζιεράκια, κεφτέδες και μπουρεκάκια κι ό,τι άλλο λαχταρούσε η καρδιά του ανθρώπου. Να φάνε και να πιούνε όλοι, να ευχηθούν τα καλορίζικα. Από κοντά κι οι παιχνιδιάτορες με σαντούρι, ούτι, βιολί και κανονάκι, κι ο Νάσος, ο καλύτερος τραγουδιστής στ' Αλάτσατα, να τραγουδά με τη γλυκιά φωνή του, ν' ανάβει φωτιές, να ξυπνά πάθη και σεβντάδες. Άρχισε ο χορός με πρώτο τον γαμπρό να χορεύει τη νύφη κι ακολούθησαν όλοι με καρσιλαμά και ζειμπέκικο. Κι όταν πια το γαμήλιο γλέντι έφτασε στο τέλος του, οι νιόπαντροι αποσύρθηκαν στο καινούργιο τους σπιτικό.

Ανταγιάντιστος ο πόθος του Στρατή, δύσκολο να τον κουματάρει καταπώς ήθελε και καταπώς λογάριαζε. Υπερβολικά ντροπαλή η Κατερνώ και κάπως τρομαγμένη κοίταζε το διπλό μπρούντζινο κρεβάτι στρωμένο με το ριχτάρι το νυφικό, γεμάτο απ' το ρύζι και τα κουφέτα που είχαν ρίξει πάνω του, και νοστάλησε το παλιό γνώριμο άγγιγμα του χεριού του και τίποτ' άλλο. Τώρα τα δικά της χέρια θαρρείς κι είχαν αποκτήσει αγκάθια και δυσκολεύτηκε πολύ να λύσει τα μαλλιά της, που χύθηκαν ως τη μέση, να ξεκουμπώσει το νυφικό φόρεμα πίσω στον λαιμό και να μείνει με το μεταξωτό μισοφόρι. Μέχρι εκεί ήταν το θάρρος της. Σταμάτησε σαστισμένη, με τα χέρια να κρέμονται στα πλευρά της. Η αλήθεια ήταν πως ο Στρατής έγινε λιγάκι βιαστικός από τη στιγμή που αντίκρισε τους λευκούς κι αφράτους της ώμους, μαγεύτηκε και μαγεμένος την καταφιλούσε λαίμαργα χωρίς να μιλεί, γιατί το στόμα του είχε στεγνώσει και του κοβόταν η ανάσα απ' την πεθυ-

μιά καθώς ανακάλυπτε τα μυστικά του κορμιού της. Είχε προβάλει τριζάτο κι αστραφτερό το στήθος της κι η Κατερνὼ ντράπηκε αφάνταστα. Έβαλε τα χέρια της να το κρύψει.

«Αχ, αχ», βόγκηξε ανυπεράσπιστη και κατάλαβε πως κάθε αντίσταση θα πήγαινε χαμένη μπροστά στην ορμή του πόθου που κατέκλυζε τον Στρατή.

Ένωσε το μουστάκι του να της χαϊδεύει τον κόρφο, τα δάχτυλά του ανυπόμονα να κατηφορίζουν προς το στήθος της. «Είναι ο άντρας μου τώρα», σκέφτηκε ζαλισμένη κι αποφάσισε ν' αφευθεί σε τούτη την πρωτόγνωρη θέρμη, τη γλυκιά και δυνατή, που ανάβλυζε από κάθε σημείο του κορμιού του. Της προκαλούσε έναν ενστικτώδη φόβο, αλλά κι έναν πόθο που την τρώμαζε εξίσου, κι ωστόσο της χάριζε ένα δειλό χαμόγελο. Ένωθε πως τούτη η πρωτόγνωρη γλυκιά ζεστασιά θ' άρχιζε να την τυλίγει κι εκείνη.

Την επομένη του γάμου, τα στέφανα, καμωμένα από κέρνα μπουμπούκια λεμονιάς, ενωμένα με μεταξωτή κορδέλα, τοποθετήθηκαν στη στεφανοθήκη, πλάι στο εικονοστάσι του σπιτιού. Κι άρχισε ο χρόνος να κυλά μέσα στη μαγευτική αχλή του, και πληθύναν τα όνειρα της Κατερνὼς, όπως ακριβώς το είχε φανταστεί.

Πλάι στα γιασεμιά της αυλής της άνθιζαν οι ρουμπινιές βουκαμβίλιες, μωσχομύριζαν τα τριαντάφυλλα, ξεπετάγονταν οι βιολέτες κι οι μαργαρίτες μαζί με το χορτάρι της άνοιξης. Πιο πολύ της άρεσε η ευωδιά που ανέδιδαν τα χαμομήλια και τα κίτρινα αγριολούλουδα κι αυτός ήταν ο λόγος που αργούσε να ξεχορταριάσει και να ξεριζώσει τα ζιζάνια. Άκουγε τα κελαηδήματα των πουλιών από το περιβόλι που έζωνε το σπίτι τους, πυκνοφυτεμένο με αμυγδαλιές, ροδακινιές, πορτοκαλιές και λεμονιές, και καμάρωνε τον μπαξέ τους. Σε αλφαδιασμένες σειρές τα μαρουλάκια, τα λάχανα, οι ντομάτες και τα κρεμμύδια, που τα 'βλεπε με αγαλλίαση να ξεπετάγονται μέσα από τ' αφράτο χώμα. Συνέχισε να πηγαίνει στην ακροθαλασσιά, να περιμένει να φανεί το καϊκι του Στρατή, κι ήταν η πιο όμορφη στιγμή της ζωής της σαν τον

αγνάντευε να στέκεται όρθιος στην πρύμνη. Τότε το πρόσωπό της άλλαξε, τα μάγουλά της γίνονταν ασυνήθιστα ρόδινα και τα μάτια της αστραποβολούσαν. Λαχταρούσε την ώρα που θα την έσφιγγε στα δυνατά του μπράτσα και θα 'βλεπε τη λάμψη των ματιών του σαν την κοιτούσε, μια λάμψη πλημμυρισμένη πόθο και τρυφεράδα, που την κατέκλυζε ως τα μύχια της ψυχής της. Πατούσε ο άντρας της τα πόδια του στον γιαλό και την αντάμωνε θαμπωμένος, λουσμένη στο φως του απομεσήμερου ή του δειλινού, με σταγόνες νερού να λαμπυρίζουν στα μαλλιά της σαν διαμαντόπετρες. Για κείνην ό,τι μέχρι στιγμής ζούσε ήταν πραγματική επιβεβαίωση της ζωής που είχε ονειρευτεί.

Στην αρχή η σκέψη ν' αποκτήσει παιδί, φυσικό επακόλουθο του γάμου, δεν την απασχολούσε ιδιαίτερα ούτε αισθανόταν την έλλειψή του. Η βαθιά λαχτάρα και η ξαφνική πεθυμιά γεννήθηκε μια ηλιόλουστη χειμωνιάτικη μέρα, γιορτές Χριστουγέννων, όταν μαζί με τον άντρα της πήγαν να επισκεφθούν την αδελφή του την Αφροδίτη. Ο Στρατής είχε κι έναν αδελφό, τον Δημήτρη, πλούσιο υφασματέμπορο εγκατεστημένο στη Σμύρνη. Η Αφροδίτη, η αδελφή τους, ομορφοκοπέλα με μαύρα μάτια και μαύρα φρύδια γαϊτανάτα, χείλη κόκκινα σαρκωμένα και κορμостаσιά λαμπάδα, ήταν παντρεμένη με τον Λεωνίδα Ζερβάκη, έμπορο χαλιών, και ζούσε στο Σαλιχλί. Καλοβαλμένη, είχε του Αβραάμ τα καλά, καθώς κι ένα χαριτωμένο κοριτσάκι που έκλεινε πια τα τρία, την Παρίτσα. Μόλις είδε την Κατερνώ το παιδάκι, έτρεξε κοντά της χαμογελώντας και με απλωμένα τα χεράκια έπεσε στην αγκαλιά της. Το 'σφιξε πάνω της η Κατερνώ, το φίλησε, το μύρισε, έπαιξε μαζί του, κι αυτό ήταν. Ένιωσε πως η ομορφιά της ζωής που ζούσε ίσαμε τότε δεν θα συμπληρωνόταν αν δεν αποκτούσε ένα παιδί δικό της, αίμα απ' το αίμα της. Απογοητευμένη από το διάστημα που είχε περάσει από τον γάμο της χωρίς κάποια ένδειξη εγκυμοσύνης εκμυστηρεύτηκε αυθόρμητα τον πόθο της στην κουριάδα της.